

Het kleinste

Martine Ganzevles

De mogelijkheid om deelnemer te zijn in de Werkplaats Muzisch Onderzoek kwam op een welkom moment. Ongeveer halverwege mijn promotieonderzoek leek het daarin even niet zo stromen; of wellicht dat ikzelf in die fase van het onderzoek niet zo stroomde. Mijn onderzoek richt zich op de methodologie van praktijkgericht sociaal werk onderzoek door lectoraten in Nederland. Ik had een periode van met name *bureau-onderzoek* achter de rug en daardoor vooral in mijn eentje gewerkt en in mijn hoofd gezeten. De werkplaats bood een kans om me weer meer te verbinden en in contact te zijn; met anderen, met mijn onderzoek en mijn drijfveren voor dat onderzoek. Ook werd met het muzische een draad terug versterkt naar mijn vroegere opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening. In mijn studietijd profileerde die opleiding zich namelijk met muzische en creatief agogische vakken en zelf ben ik afgestudeerd met de accenten *tuin & natuur* en *audiovisuele vorming*.

In het verkennend gesprek voor deelname aan de werkplaats vertelde ik over mijn promotieonderzoek dat de werktitel 'Gegeven de omstandigheden' heeft. Het onderzoek kent een *gelaagdheid*, namelijk onderzoek naar passende(r)methodologie van praktijkgericht Sociaal Werk onderzoek in het hbo. Het riep, nog los van wat 'goed' onderzoek is, vragen op als: 'wat is passend', 'wat het goede' en 'wie bepaalt wat goed is'? Grote vragen die zich niet eenvoudig laten beantwoorden. Onderdeel van *het goede* in sociaal werk onderzoek is onder meer recht doen aan de vaak kwetsbare ander in de samenleving; en ook recht doen aan de eigenheid van onderzoek in het hbo (altijd in de driehoek; onderwijs, praktijk en onderzoek) en aan de intrinsieke motivatie en motieven van sociaal werk onderzoekers. Alleen al door dit eerste gesprek en daarin over mijn onderzoek te vertellen, werd ik uitgenodigd opnieuw na te denken over het doel ervan en wie er 'in het spel' zijn en hoe ikzelf in het spel ben/kan zijn? Ik voelde me uitgenodigd om te gaan verkennen hoe *spelen, maken, vertellen* en *delen* helpend kunnen zijn om antwoorden te vinden. Het geeft een parallel aan met mijn eigen keuze voor de methodologie in mijn onderzoek, die in sociaal werk onderzoek en brengt me als vanzelf terug tot de kern van sociaal werk: ontmoeten en vertellen om de waarde van dat werk in beeld kunnen brengen en te onderbouwen, versterken.

Voor de eerste bijeenkomst van de werkplaats was het verzoek iets mee te nemen om je zelf te presenteren. Ik koos ervoor een glazen gloeilamp waarin een plant groeit, mee te nemen. Door via dit voorwerp over mezelf en mijn werk te vertellen, werd de kracht van metaforen en de rijkheid van de natuur als bron van die metaforen duidelijk. Ik sprak de verwachting uit dat de werkplaats, en mijn onderzoek daarin als een van de werken, zou opleveren dat er nog beter aangesloten kan worden bij de omstandigheden (weerbarstige sociale werkelijkheid) om zo te komen tot passender methodologie van praktijkgericht sociaal werk onderzoek. En zoals gezegd de verwachting om weer dichterbij mijn eigen aspiratie en inspiratie te komen. Tevens zag ik het 'je presenteren en tonen als maker' als een uitdaging. Ik ben iemand die liever op de achtergrond aanwezig is, veel in mijn hoofd zit en zich niet makkelijk als maker toont, laat staan iets van mezelf als goed (*gedaan*) presenteren. Tijdens de verschillende werkplaatsbijeenkomsten ben ik hiertoe geregeld uit mijn comfortzone gestapt. Ik denk hierbij terug aan de oefening *theatrale dialoog*. Bij de uitleg wordt geschreven: "Hoewel het misschien ongewoon is om te doen, voelt deze oefening op de één of andere manier meestal heel veilig. Er zijn precieze spelregels en de vorm heeft een heel formeel verloop. Binnen deze heel heldere kaders is de vrijheid van dit gesprek echter maximaal." En ook "Opvallend is dat echt (vrijwel) iedereen deze dialoog beheerst en er bovendien goed in is, in de zin van variaties kunnen maken in het spel van hoor en

wederhoor en in de overgave aan het spel en het toelaten van de speelsheid en het speelplezier die ermee gepaard gaan" (musework.nl, z.d.). Dit is vrijwel gelijk aan hoe ik dit heb ervaren; ongewoon om te doen, ongewoon hoe veilig het voelde om te doen, en opvallend hoe we toelieten samen in het spel op te gaan. Ervaringen als deze maakten de werkplaats zo rijk dat ik er geregeld door overspoeld werd. Dat gegeven heb ik tot input voor een de werkplaatsen gemaakt en formuleerde de volgende vraag om aan te werken: Hoe kan ik de rijkheid van de werkplaats zo concreet maken dat ik het kleinste kan oogsten voor mijn volgende onderzoeksstap? Het *fenomenologisch schrijven* dat we als vorm aangereikt kregen was hierin helpend. Ook om inzichten vast te leggen. Fenomenologisch schrijven, oftewel de herhaling in drieën: 1. vertellen, 2. schrijven en 3. lezen, ervaar ik als krachtig, omdat elk stap andere aspecten aanspreekt en liet voelen waar de kern zit. Na het voorlezen van mijn *schrijvend oogsten* en door dat voorlezen kreeg ik als theatrale reflectie een beeld met de tekst: "ik pak het, ik pak het, ik pak het, zie je; ik pak het'. Het gaf een bevrijdend gevoel. Ook bij een goede oogst kan je maar één appel tegelijk eten. Het maakt het klein, maakt het behapbaar, en spoort aan tot het maken van keuzen. En juist dat zorgt ervoor dat het kan gaan stromen.

Om mijn onderzoek te verhelderen, maak ik geregeld gebruik van een beeld dat ik als bij toeval tegenkwam tijdens een tweedaagse conferentie in Zwolle. Alle deelnemers ontvingen een vrijkaartje voor De Fundatie, en ik bezocht dit museum in een van de pauzes. Daar zag ik zag 'The Embroidery Show' van Rob Scholte (2016). Voor deze expositie verzamelde Scholte borduurwerken en lijstte deze omgekeerd weer in. Via die achterkanten kan je getuige zijn van de *worsteling* die de maker had om het werk aan de voorkant zo mooi als mogelijk te laten worden. De tot dan toe niet zichtbare achterkanten tonen namelijk iets van het *zijn* van de maker; je ziet bijvoorbeeld heel precies afgehechte draden of rommelige, losse eindjes. Volgens Scholte zeggen de borduurwerken wat over de toewijding van de maker en met name de toewijding aan de afbeelding die ze gekozen hebben te presenteren. En dat is tevens waar ik naar op zoek ben in mijn onderzoek; de motieven

"On the rear side you are invited to witness the struggle required to make the front as beautiful as possible. As a viewer, these until now hidden rear sides offer a privileged glimpse into the level of intense work required, as well as revealing the true character of the makers. According to Scholte, their dedication is a clear indication that they are extremely devoted to art and in particular to the image they have chosen to represent." (Scholte, 2016)

van sociaal werk onderzoekers onderliggend aan hun keuzen van de strategie voor praktijkgericht sociaal werk onderzoek. *Mooi* is daarbij niet het leidend criterium, maar eerder; hoe kom je tot de onderzoeksvragen, hoe tot de manieren van antwoord daarop vinden en geven en welke doelen willen ze vertegenwoordigen. Niet zozeer als goed onderzoek als wel *het goede* onderzoek, wat beslist ook schoonheid in zich kan hebben. Het bijdragen aan de doelen waar je persoonlijk voor staat en tevens aan wat het werk dat je onderzoekt, sociaal werk, tot doel heeft.

Mijn geplande volgende deelstudie was het afnemen van diepte-interviews met sociaal werk onderzoekers; lectoren in het hbo, via de Q-methodologie. Deelnemers worden gevraagd een set van stellingen in een raster te ordenen op een schaal van *meest mee eens* naar *meest mee oneens*. Vervolgens wordt het gesprek gevoerd over wat maakt dat een stelling die bepaalde plek in het raster krijgt. De methode is een manier om de breedheid aan opvattingen, meningen en visie over een bepaald onderwerp in beeld te krijgen (Watts & Stenner, 2013; Exel & De Graaf, 2015). In de werkplaats wilde ik verkennen wat ik van spelen, maken, vertellen en delen mee kon nemen om deze gesprekken te voeren. Gaande het vormgeven aan mijn vervolgstap in het onderzoek realiseerde ik me namelijk dat de gehanteerde methode ook als een *spannend* gesprek kan worden ervaren. Ik nodig mensen immers uit om een inkijk te geven in de motieven die onder en in hun handelen ligt. Een opgedaan inzicht uit de werkplaats is dat

een gesprek in het algemeen, maar specifiek dit *interview* in mijn onderzoek gezien kan worden als een *opvoering*. De deelnemers hebben welbeschouwd ieder een rol en verhouding ten opzichte van elkaar en worden derhalve spelers. Mijn opstelling in dat gesprek leek eerst onbeduidend maar werd hierdoor een bewuste, ogenschijnlijk kleine, aanpassing met een merkbare uitwerking. "Positionering ten opzichte van elkaar [in psychodrama en opstellingenwerk] blijkt telkens weer op een andere manier stilzwijgend, maar sprekend mee te doen in communicatie" (Persoonlijke communicatie Michiel de Ronde, 2018). Ik kies mijn plek ten opzichte van degene met wie ik in gesprek ben. Ik laat diegene de stellingen voor zich neerleggen en ik zit daar schuin naast. Dat helpt om iemand het gesprek met zichzelf te laten voeren, in plaats van met mij. Het interview kan daardoor meer een verhaal worden dan een vragenvuur. Soms een nog verkennend verhaal met ruimte voor eigen inzichten of voor het ontstaan van nieuwe vragen. De Q-methode bleek al een muzische inslag te hebben, die ik slechts hoefde aan te spreken en mezelf daarin de ruimte te geven. Net als bij de theatrale dialoog: door het volgen van precieze spelregels en een formeel verloop wordt een helder kader gecreëerd waarbinnen er maximale vrijheid van gesprek kan ontstaan. Een rijke onderzoeksmethode en vorm van gespreksvoering; een – inmiddels afgeronde – onderzoeksfase waarvan ik kan zeggen dat die, behalve veel onderzoeksdata, goede energie gaf en rijke ontmoetingen.

Ten slotte stel ik de lezer graag dezelfde vraag die ik de aanwezigen aan het einde van de werkplaats tijdens mijn 'opvoering' stelde. Deze vraag is verbonden met het aanwakken van het muzische, met ruimte maken voor anders denken, anders doen: wat is het kleinste dat jij meeneemt om (zelf) een wending te kunnen creëren wanneer iets niet stroomt?

Op de dag dat Robin zijn halve kannen meenam, las ik dit gedicht. Door de vuile binnenkanten komende kannen elkaar tegen en gaan ze elkaar beter verstaan.

musework.nl/en/page/5210/robin-stemerding

Bronnen

Exel, J. van & Graaf, G. de (2015). Nieuwsgierig naar meningen of visies? Gebruik Q-methodologie!. Op: PlatformPraktijkontwikkeling.nl. WOSO: Utrecht.	Watts & Stenner (2012) Doing Q Methodological Research
Musework, z.d. <i>Theatrale dialoog</i> geraadpleegd op 21 september 2018: musework.nl/en/theatrale-dialoog	Theory, Method & Interpretation. SAGE Publications Ltd
Musework, z.d. <i>fenomenologisch schrijven</i> geraadpleegd op 12 september 2018: musework.nl/en/page/5936/fenomenologisch-schrijven	Persoonlijke communicatie; Michiel de Ronde, 18 juni 2018.